

Avalik kiri ÕPETAJA töö hindamisest.

Seoses õpetajate streigiga on meie meedias palju juttu (sõnavõtte) õpetaja tööst ja selle hindamisest. Aga nende tase pole „maailma targemale rahvale“ kohane. Õpetaja töö keerukust ei tunta ja enamuse pole kunagi õpetajana töötanud. Nii lähebki lahti ilukõneline keerutamine (ole sa poliitik või doktor-akadeemik).

ÕPETAMINE ulatub aastatuhandete taha ja saadud kogemused on väärt siiani. Õppigem neid vaid tundma. Selleks on pedagoogika ajalugu, mida meil enam ei õpetata. Kõik on ju muutunud, meil pole enam nõuka-aeg... – nii kuuleb sageli. Paraku ei tea ütlejad, et ei olnud mingit nõukogude pedagoogikat ega didaktikat (õpetamisteooriat). Küll oli osa õppeainete sisu ideoloogiline. Pedagoogika oli alul kogemuslik, kuid 20. saj. sai alla teadusliku aluse (arengupsühholoogia). Õpetamispõhimõtted lähtusid Comeniuse ja sakslase Johann Herbarti (1776-1841) põhimõtetest. Tõsi, nõuk. Venemaal taheti minna nõ uutele põhimõtetele koolis ja võeti eeskujuks 20. sajandi alguse ameerika katsetusi, mis kukkusid läbi – õpilaste teadmised-oskused jäid viletsaks – neid ei saanud enam edasi õpetada. Nii mindigi 1930-ndate algul stabiilsetele herbartlikele põhimõtetele.

Oleme Eestis jõudnud nüüd samasse seisu! Ja umbes 30 aastat tagasi asuti meil lõhkuma ka riiklikku demokraatlikku ÜHTLUSKOOLI – nn eliitkoolide (valitud õpilastega) ja erakoolide loomine ning kaasava õpetamise rakendamine keerulise tugipersonaliga. Tavaliste ja patoloogiliste erivajadustega laste koos õpetamisel kannatavad siiski mõlemad pooled. Tutvudes Elon Muski „oma“ erakooli põhimõtetega (sinna koguti tema arvukate naistega saadud lapsed) selgub, et rahamaailm teebki jaburusi. Väikerahvale on ohtlik pimesi, teadusele toetumata jäljendada sellist elulaadi. Ameerika argielu toeks on ju ajude sisse ostmine.

Surmahoobi just Euroopa koolisüsteemile andis 1989-l ÜRO-s vastu võetud lapse õiguste deklaratsioon, milles tõlgendatakse last täiskasvanuga võrdsena – ISIKSUSENA (Riigikogus 1991). Olen märganud, et see meeldib paljudele, aga selle tagajärgi ei mõisteta – Eestis arukuse langus ja silmakirjatsemine PISA-ga. Looduspärase põhimõtte järgi tuleb lapsi ju arendada, kasvatada ja õpetada (juba loomariigis on nii). Selleks on ema- ja isainstinkt, mida tänapäeval on hävitamas igasugused nõ mõnuained. Lapse arendamine algab sünnist, aga tänastele vanematele on saadetud sõnum, et laps ARENEB ISE (toetage vaid!) ja nii tegeletaksegi lapsega vahetult vähe. Tulemuseks on laste kõne ja keele taseme langus – pole koolis järele aidatav. Ka lasteaeda kutsume politsei – pedagoogika on kadunud. Kuigi kognitiivse psühholoogia uuringud 1960-80-ndatel andsid õpetamiseks tõeliselt teadusliku aluse, neid aga ei tunta. Tundides rõhutatakse hoopis motivatsiooni ja emotsioone üldse, mis viivad õpilase omandamisest ja mõtlemisest (vaimsest tegevusest) eemale. Emotsioonid „andis“ Suur Loodus

imetajatele ju sadu miljoneid aastaid tagasi, et automaatselt-lihtsalt reguleerida suhteid ümbrusega. Ka inimese meeleolu sõltub tema asendist oma ümbruses.

Eriti keeruline probleem on õpetajat töö sisuline HINDAMINE. Subjektiivsed variandid on kõik läbi kukkunud. Teame, kuidas 1990-ndatel anti see koolide direktoritele (nemad tunnevad kõige paremini oma õpetajate tööd!). Tulemuseks onupojapoliitika ja sunnitud kaugenemise teadusest (pedagoogika ja didaktika). Et tänaseid koolijuhte on hakatud koolitama pankades, siis... Ka atesteerimine (nooremõpetaja, vanemõpetaja jne.), mis järgnes, toimus üha asjatundmatumate inimeste poolt, kel polnud konkreetse õpetaja kohta infot ja hinnanguid anti nõ väliste näitajate järgi – jälle ebaõiglus (miks just seda tahetavat taastada?).

Pikalt kasutusel olnud süsteemi, kui palga aluseks oli õpetaja haridus ja koormus (normina 18 või 24 klassitundi nädalas) ning kus palk tõusis viie aasta tagant, peeti aga nõukalikuks-!? Kohtasime analoogilist süsteemi tosin aastat tagasi ka Saksamaal, kus ta sobis... Alandav on seegi, et meil on kasutusele võetud sõna „karjäärimudel“. Õpetaja pole karjerist, PALGAASTMESTIK olgu tema töötasu aluseks. Kuigi saksa õpetaja palk on 1,7 ja 1,9 (!) saksa keskmise vahel, pole see neid päästnud õpetajate puudusest tänapäeval. Peapõhjus (nagu meilgi) – õpilane on „tehtud“ õpetajaga võrdseks – milleks siis pedagoogika ja selle valdamine? Õpetajatöö on olnud ISEREGULEERUV, sõltunud töö professionaalsusest, selle tulemusi ei saa hinnata kõrvalt, need ilmnevad aastakümnete pärast õpilastes... Sestap on esmatähtis teaduspõhine õpetajate-koolijuhtide koolitussüsteem, mille omal ajal löid Aleksander Elango, Ferdinand Eisen, Heino Liimets, Inge Unt jpt. Kuid olen pessimistlik selle taasta(tu)mises – meil pole enam pädevaid inimesi.

Üldharidus on kogu muu hariduse, teaduse ja kultuuri alus. Kauem maailmas elanud inimesed märkavad kõikjal VAIMSUSE LANGUST. Meediassegi on jõudnud mure inseneride, arstide ja loomaarstide koolitamise pärast, sest meie gümnaasiumide lõpetajad on neid erialasid omandamas suurte raskustega, kuna nende teadmised, mõtlemisvõime ja tahtelised omadused on kesised. See kõik on jõudnud argiellu... Mõelgem otsustele Rail Balticu, rohepöörde, energeetika jne kohta. Isegi kultuuripealinna 2024 avamine oli vaimuvaene... Valitseb ju originaalitsemine (teeme pisut pulli!) ja valdavalt väline (kallite-keeruliste koolimajadeni välja). Meie saksa kolleegid imestasid – kuidas neid lubatakse ehitada? Eputame raha ja tehnoloogiaga, aga enne murdeiga on nutikad lapse arengu surm. Nagu õpetamisel on (peaks olema) alati teaduspõhise loomingu kõrval emotsioonivaba kordamist, kontrollimist ja rakendamist – RUTIINI. Kes sellest ei lähtu, sel pole õpetajatöös ka tõsisid kaugeleulatuvaid TULEMUSI...

Peep Leppik, vana koolmeister (*PhD*),

arvukate kolleegide, õpetajate-uurijate ja mõtleivate kasvatusteadlaste nimel.